

Nr 158.

Av herr **Björck m. fl.**, om återupprättande av en yrkespedagogisk centralanstalt.

Frågan om utbildningen av lärare för yrkesundervisningen är ännu olöst, vilket nyligen med skärpa framhållits i en till Kungl. Maj:t av centralstyrelsen för svenska yrkesskolföreningen gjord framställning. Sedan mer än trettio år tillbaka har denna fråga legat i stöpsleven, utan att man kunnat finna en tillfredsställande form för densamma. Redan 1907 års tekniska kommitté föreslog i sitt betänkande av år 1912, att man borde skapa en statens normalskola för yrkesundervisningen med huvudsaklig uppgift att utbilda lärare för sagda undervisning. I samband med beslutet om upprättandet av praktiska ungdomsskolor år 1918 uttalade sig också riksdagen för att den föreslagna normalskolan snarast möjligt måtte komma till stånd. Med hänsyn till att upprättandet av en normalskola skulle kräva avsevärd tid och förhållandevis stora kostnader och att man önskade få lärarutbildningen i gång ofördröjligen, inrättades emellertid genom beslut av 1921 års riksdag en yrkespedagogisk centralanstalt i stället för en normalskola. Meningen var att denna centralanstalt skulle komma att utvecklas till en fast institution, som i takt med yrkesundervisningens tillväxt skulle i allt högre grad kunna tillgodose utbildningsbehovet för dessa lärare, och 1921—1928 års riksdagar anslog därför 80 000 kr. årligen till den kursverksamhet, som i form av ett stort antal pedagogiska och fackliga kurser bedrevs i centralanstaltens regi. Dessa kurser voro synnerligen värdefulla, men de räckte dock ej till för att kvalificera yrkesskoleväsendets lärare för deras uppgifter. Enligt en utredning av skolöverstyrelsen saknade ännu år 1928 nära hälften av hela antalet lärare vid de kommunala yrkesskolorna all pedagogisk utbildning, och bland de pedagogiskt utbildade hade flertalet icke erhållit den speciella utbildning, som är erforderlig för yrkesundervisningens rätta bedrivande. När riksdagen år 1928 bröt mot sin tidigare intagna ståndpunkt och beslöt att indraga den yrkespedagogiska centralanstalten, inlemma dess uppgifter med skolöverstyrelsens och nedskära kursanslaget från 80 000 kr. till 25 000 kr., innebar detta en mycket allvarlig försämring av lärarutbildningsmöjligheterna. Denna försämring har sedan blivit bestående. Under budgetåret 1932/33 minskades statsanslaget till kurser för yrkeslärare från 25 000 kr. till 15 000 kr., och under depressionsåren fram till 1935 beviljades inga medel alls. Först budgetåret 1936/37 återupptogs anslaget med ett belopp av 10 000 kr. För budgetåret 1937/38 utgjorde det 20 000 kr. och för budgetåren 1938/39 och 1939/40 30 000 kr., varvid sistnämnda års anslag dock ej kom att utgå. I samband med

krigsutbrottet indrogs anslaget helt och hållet för budgetåret 1940/41. De två följande budgetåren var det åter 30 000 kr., och från och med 1943 är det 45 000 kr.

De kurser, som skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning, sedermera överstyrelsen för yrkesutbildning, kunnat anordna inom ramen för dessa blygsamma summor, ha givetvis inte kunnat på långt när fylla det aktuella behovet av utbildning för nya lärare till de allt flera yrkesskolor, som kommit till stånd, och ännu mindre ha de förmått råda bot på de brister i lärarutbildningen, som förefinnas hos en stor del av den äldre lärargenerationen. Yrkeskoleväsendet har under senare år tillvuxit i sådan omfattning, att staten nu anslår 11,5 milj. kr. årligen till detsamma mot 1,6 milj. kr. år 1928. Samtidigt ha 1920-talets goda ansatser till lösning av lärarutbildningen för yrkeskoleväsendet så eftersatts; att hithörande utbildning nu är avgjort sämre än för tjugo år sedan. Det är varken konsekvent eller välbetänkt ur statsfinansiell synpunkt, att medan man således lägger ner miljonbelopp på yrkeskoleväsendets utbyggnad kvantitativt, så sparar man på de smärre summorna för lärarutbildningen, som genom sin därav försakade bristfällighet hindrar en motsvarande höjning av yrkesundervisningens kvalitet. Skola yrkesskolorna bli i stånd att effektivt fylla sin uppgift som fostrare av ungdomen till yrkeskicklighet och yrkesansvar, så måste yrkesskolornas lärare inte endast vara specialister i sina respektive fack utan även behärska undervisningens metodik, äga insikter i ungdomspsykologi etc., dvs. ha en ordentlig pedagogisk utbildning. Det bör härvid bringas i erinran, att de unga, som ha folkskolan som enda bildningsgrund när de träda ut i förvärvslivet, utgöra bortåt 75 % av hela vår ungdom.

Efter förra världskriget insåg man tydligen det värde de praktiska ungdomsskolorna skulle kunna få även som krisbekämpande åtgärd, och man startade den yrkespedagogiska centralanstalten för att få lärarutbildningen i gång "ofördröjligen". Förhållandena i det andra världskrigets slutskede äro i många hänseenden analoga, och som ett led i vår krisberedskap och vår efterkrigsplanering torde yrkesundervisningen behöva byggas ut kraftigt under de kommande åren. Det blir då också nödvändigt att rationellt ordna lärarutbildningen på hithörande område. 1936 års yrkesskolsakkunniga förordade för sin del ett återupprättande av den yrkespedagogiska centralanstalten, som indrogs år 1929, och framlade i sitt betänkande plan och kostnadsberäkning härför, vilken senare angavs till 86 500 kr. årligen. De sakkunnigas motivering för sitt förslag koncentrerades i följande

Sammanfattning.

Efter ingående överväganden ha de sakkunniga sålunda kommit till den bestämda uppfattning,

att det föreligger ett trängande behov av kraftiga åtgärder för utbildning av lärare vid yrkesundervisning,

att detta behov under nuvarande förhållanden bäst kan tillgodoses genom återupprättandet av den yrkespedagogiska centralanstalten i förstärkt och i vissa avseenden modifierad form,

att centralanstalten bör ha till uppgift att anordna kurser ej blott för lärare vid de i yrkesskolestadgan avsedda läroanstalterna utan även för lärare vid de tekniska läroverken och handelsgymnasierna, vanförestalterna m. fl.,

att centralanstalten likaledes bör ha till uppgift att verka för tillkomsten av lämpliga undervisningsmedel och förbättrande av undervisningsmetoder och att anstalten fördenskull bör övertaga hos skolöverstyrelsen för dylikt ändamål tillgängliga medel och befintlig materiel,

att centralanstaltens verksamhet bör handhavas av en av Kungl. Maj:t förordnad föreståndare med nödiga biträden samt

att centralanstalten bör vara en självständig läroanstalt, som står under skolöverstyrelsens inseende, med en egen styrelse, vilken efter förslag av skolöverstyrelsen utses av Kungl. Maj:t.

Sedan de sakkunnigas förslag framlades, har överstyrelsen för yrkesutbildning övertagit de uppgifter, som tidigare åvilade skolöverstyrelsens yrkeskolavdelning, och vid ett genomförande av de sakkunnigas förslag synes således den nya överstyrelsen böra övertaga handläggningen av de ärenden, som de sakkunniga ansett böra ankomma på skolöverstyrelsen.

För ett litet folk som det svenska måste arbetskraftens kvalificerade yrkeskunnighet vara av allra största betydelse, om vi som industrifolk skola kunna hävda vår plats på världsmarknaden. Den övervägande delen av svensk ungdom kommer i framtiden att som nu rekrytera de praktiska yrkena och behöva utbildning för dessa yrken. Behovet av yrkeslärare kommer således med all sannolikhet att betydligt stegras. Det förefaller ej alls otänkbart, att vi i en ganska närliggande framtid kunna komma att behöva ett fast yrkeslärarseminarium. Det argument, som anförts mot en utbildningsanstalt av seminarietyp för yrkeslärare, nämligen att läraradepterna äro för få för att kontinuerligt kunna fylla en sådan anstalt, kommer sannolikt under hand att bortfalla. Att oförmedlat inrätta ett dylikt seminarium erbjuder dock onekligen stora organisatoriska svårigheter liksom betydande kostnader. Det förefaller under sådana förhållanden bättre att ett seminarium av här antytt slag får utveckla sig på grundvalen av en yrkespedagogisk centralanstalt, som varit i funktion några år, varunder erfarenhet vunnits av utbildningsbehovet och den bästa formen för dess rationella tillgodoseende. Återupprättandet av en yrkespedagogisk centralanstalt synes därför i första hand böra ifrågakomma. En av dess första uppgifter måste bli att göra de nuvarande utbildningskurserna betydligt mera omfattande och att söka tillgodose det akuta behov av yrkeslärarutbildning, som nu förefinnes.

Under hänvisning till vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta,

dels att en yrkespedagogisk centralanstalt upprättas med huvudsakligen de uppgifter och den anordning, som föreslagits i 1936 års yrkesskolsakkunnigas betänkande, del II, av den 12 december 1938,

dels ock att för ändamålet anvisa för budgetåret 1945/46 ett anslag av 86 500 kronor.

Stockholm i januari 1945.

P. J. Näslund.

Gust. Sundelin.

John Björck.

Emil Petersson.
